

เริ่มต้นจากการทำงานของช่างไทยในสมัยโบราณมาสู่ “สถาปนิก” และ “สถาปนิก” การให้บริการทางวิชาชีพ สถาปัตยกรรมผ่านรูปแบบของสถาปนิกบุคคล และองค์กร สำนักงานในประเทศไทย มีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ยุคเริ่มต้นการออกแบบก่อสร้างอาคารสถาปัตยกรรม ตามแบบแผนใหม่มาจนปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ มีสาเหตุจากทั้งความต้องการของตลาด ลูกค้า ความเจริญทางเศรษฐกิจ พัฒนาการของการบริหารจัดการ และ พฤติกรรมแห่งยุคสมัยของตัวบุคคลหรือสถาปนิกทั้งหลาย ในแต่ละช่วงเวลา เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่มา ที่ไปของ รูปแบบการให้บริการวิชาชีพสถาปัตยกรรมตามแนวคิด “เล็ก...พริกชี้หนู” หรือการสร้างความปลอดภัยในวิชาชีพและการบริการวิชาชีพอิสระด้วยคนคนเดียวหรือคนจำนวนน้อย แต่กลับมีความสามารถสร้างผลงานคุณภาพด้วยตนเอง หรือเครือข่ายผู้ร่วมงานอิสระได้ไม่ยิ่งหย่อนกว่าองค์กรหรือ สำนักงานขนาดใหญ่ จนแนวคิดนี้เริ่มกลายเป็นแนวทางการปฏิบัติวิชาชีพที่แพร่หลายกว้างขวางมากขึ้นในยุคปัจจุบันและอาจได้รับการยอมรับจนกลายเป็นรูปแบบการให้บริการแห่งยุคสมัยก็เป็นได้

ในช่วงต้นของเนื้อหา วารสาร ACT จะนำเสนอข้อมูลการ วิชาการของการประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมในประเทศไทยตั้งแต่อดีตมาจนปัจจุบันให้สมาชิกได้รับทราบ เป็นข้อมูลเบื้องต้น เพื่อนำไปสู่ส่วนขยายด้วยการนำเสนอ แนวคิด และองค์ความรู้ที่จำเป็นในการปฏิบัติงานแบบ “เล็ก...พริกชี้หนู” จากผู้ทรงคุณวุฒิ และกรณีศึกษาจาก บุคคลและองค์กรสำนักงานที่ประสบความสำเร็จในวงการ วิชาชีพด้วยแนวคิดดังกล่าวนี้ต่อไป

วิวัฒนาการ และรูปแบบ การประกอบวิชาชีพ สถาปัตยกรรม ในประเทศไทย

กองบรรณาธิการ

ตั้งแต่อดีตงานสถาปัตยกรรมในประเทศไทยเกิดขึ้นจากความคิดและฝีมือของบรรพบุรุษช่างไทยที่ได้สร้างสรรค์ผลงานที่เกิดจากความรู้อันสั่งการก่อสร้าง ร่วมกับแนวคิดในการออกแบบที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ผนวก รวมทั้งการที่คนไทยทั่วไปในอดีตมีความเป็นช่างอยู่ในสายเลือดสืบทอดต่อกันมา คนไทยส่วนใหญ่จึงมีความรู้ในทางช่างต่างๆ โดยเฉพาะช่างไม้ และการปลูกสร้างบ้านเรือนเป็นอย่างดี ช่างเหล่านั้นถ้ามีฝีมือและมีความชำนาญก็สามารรถก่อสร้างและยึดถือเป็นอาชีพได้

ต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ประเทศไทยมีการติดต่อกับการค้าและความสัมพันธ์กับต่างประเทศตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 ต่อเนื่องมายังรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็มีชาวต่างประเทศเดินทางเข้ามาติดต่อกับการค้าและอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้น มีการก่อสร้างอาคารต่างชนิดเพื่อรองรับกิจกรรมทางธุรกิจนอกเหนือไปจากที่อยู่อาศัย และวัดวาอารามเช่นในอดีต อาคารดังกล่าว ได้แก่ โรงงาน โรงสี โรงเลื่อย ห้างร้านและที่พักอาศัยของชาวตะวันตก รวมทั้งมีการก่อสร้างอาคารของทางราชการ กระทรวงต่างๆ และพระราชวังที่มีรูปแบบตะวันตก ผสมผสานกับสถาปัตยกรรมไทย เช่น พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท พระที่นั่งอนันตสมาคม เป็นต้น การประกอบอาชีพสถาปัตยกรรมในช่วงเวลานั้นจึงเริ่มมีข้อจำกัดขึ้น ไม่ใช่ใครๆ ก็ทำได้เหมือนที่ผ่านมา เพราะอาคารที่ก่อสร้างส่วนใหญ่เป็นอาคารสาธารณะมีประโยชน์ใช้สอยซับซ้อนมากขึ้น อีกทั้งสังคมยังต้องการผู้ที่มีความรู้เฉพาะทางด้านเทคนิคที่เป็นสากลมากขึ้น ในช่วงเวลานั้นได้เริ่มมีการแยกหน้าที่รับผิดชอบกันระหว่างสถาปนิกและวิศวกร และเริ่มมีผู้ประกอบการวิชาชีพสถาปัตยกรรมหาเลี้ยงชีพเป็นให้ชัดเจนมากขึ้น

ในสมัยรัชกาลที่ 6 ประเทศไทยขยายการติดต่อกับต่างประเทศตะวันตกมากขึ้น ช่างไทยในช่วงเวลานั้นส่วนใหญ่เป็นผู้ร่วมงานหรือปฏิบัติงานภายใต้การดำเนินงานของชาวตะวันตก จึงได้รับการถ่ายทอดความรู้ ความชำนาญทางการออกแบบก่อสร้างแบบสากลจากช่างชาวตะวันตก สภาพดังกล่าวทำให้วิชาชีพสถาปัตยกรรมในช่วงเวลานั้นค่อนข้างเป็นที่รู้จักกันดีพอสมควรในกลุ่มคนที่เกี่ยวข้อง

รวมทั้งเริ่มมีการบัญญัติคำว่า สถาปัตยกรรม อันเป็นคำที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานคำแปลจากคำว่า Architecture ส่วนคำศัพท์ว่า Architect พระองค์ได้พระราชทานคำแปลไว้ว่า สถาปนิก ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนเป็นคำว่า สถาปนิก มาจนถึงทุกวันนี้ สถาปนิกที่ปฏิบัติงานอยู่ในประเทศไทยในขณะนั้นมักเป็นนายช่างตะวันตกชาวอิตาลี เยอรมัน และฝรั่งเศส ซึ่งนอกจากจะปฏิบัติหน้าที่ให้ราชการแล้วยังประกอบวิชาชีพอิสระรับออกแบบอาคารให้ผู้อื่นจ้างเอกชนอีกด้วย ช่างไทยที่มีชื่อเสียงอาทิ หม่อมเจ้าอิทธิเทพสรรค์ กฤดากร และท่านอื่นๆ จะเป็นผู้ร่วมงานหรือปฏิบัติงานภายใต้การดำเนินการของช่างตะวันตก แต่อย่างไรก็ดี ยังไม่มีข้อบังคับในการประกอบวิชาชีพ ผู้มีความรู้ความชำนาญและประสบการณ์ในการออกแบบอาคาร สามารถประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมได้โดยเสรี

ช่วงเวลาหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. 2475 ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นช่วงเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลกอันเนื่องมาจากสงครามโลกครั้งที่ 1 และประเทศไทยได้รับผลกระทบดังกล่าวด้วยเช่นกัน ด้วยปัญหาทางเศรษฐกิจงานก่อสร้างอาคารสถานที่ราชการในประเทศไทยจึงลดน้อยลงพร้อมๆ กับการเดินทางกลับประเทศเดิมของสถาปนิกต่างชาติ ผนวกกับการที่นักเรียนไทยเป็นจำนวนมากที่ได้เดินทางไปศึกษาวิชาสถาปัตยกรรม ประเทศอังกฤษและฝรั่งเศสด้วยทุนรัฐบาลไทยและทุนส่วนตัว เมื่อสำเร็จการศึกษาท่านเหล่านั้นก็กลับเข้ามารับราชการในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบแทนที่สถาปนิกต่างชาติ รวมทั้งประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมส่วนตัวเพิ่มมากขึ้น การประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมเริ่มมีแบบแผนและขอบเขตงานที่ชัดเจนขึ้น และถือได้ว่าการประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมแผนใหม่ในประเทศไทยได้เริ่มต้นขึ้นพร้อมกับการจัดตั้งสถาบันการศึกษาสถาปัตยกรรมขึ้นที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2476 โดยอาจารย์นารถ โภธิประสาธ และ การก่อตั้งสมาคมสถาปนิกสยามฯ ในปี พ.ศ. 2477 จากกลุ่มนักเรียนไทยที่จบการศึกษาสถาปัตยกรรม อาทิ พระสาโรช-รัตนนิมมานก์ หม่อมเจ้าอิทธิเทพสรรค์ กฤดากร หม่อมเจ้าไวยมยากร วรวรณ และอาจารย์นารถ โภธิประสาธ เป็นต้น

ใน พ.ศ. 2479 เริ่มมีพระราชบัญญัติควบคุมการก่อสร้างอาคาร เพื่อให้ควบคุมการก่อสร้างอาคารต่างๆ ให้ได้ผลทางด้านความมั่นคง แข็งแรง การอนามัย การสุขาภิบาล การป้องกันอัคคีภัย และการวางผังเมือง ซึ่งถือเป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้ประกอบวิชาชีพออกแบบและก่อสร้างฉบับแรกในประเทศไทย นอกจากนี้ยังมีการประกาศ เทศบัญญัติเทศบาลนครกรุงเทพฯ เรื่องควบคุมการก่อสร้างอาคาร พุทธศักราช 2483 ออกตามมาเพื่อบังคับใช้กับอาคารที่ขออนุญาตปลูกสร้างในเขตเทศบาล ซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการยอมรับความสำคัญของวิชาชีพสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่มีต่อประชาชนสืบเนื่องมาจนปัจจุบัน

วิวัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับการประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมในประเทศไทย ถือได้ว่าเริ่มมีแบบแผนและขอบเขตที่ชัดเจนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา สามารถจำแนกได้เป็นช่วงเวลาดังต่อไปนี้

ช่วงเวลา พ.ศ. 2475-2500 ในช่วงเวลานี้สถาปนิกส่วนใหญ่มักประกอบวิชาชีพในหน่วยงานราชการสำคัญๆ ที่มีการออกแบบก่อสร้าง เช่น กรมโยธาธิการ กรมศิลปากร กรมรถไฟ กรมอุทกหารเรือ และกรมยุทธโยธาทหารบก รูปแบบการทำงานของสถาปนิกเหล่านี้จะทำงานครบวงจร ทั้งการศึกษาข้อมูลโครงการ ออกแบบ เขียนแบบก่อสร้าง ไปจนถึงควบคุมการก่อสร้างจนแล้วเสร็จ นอกจากนี้สถาปนิกจากกรมโยธาธิการอาจต้องช่วยเหลืองานออกแบบให้แก่หน่วยงานราชการที่ไม่มีสถาปนิกเป็นของตนเองอีกด้วย

การปฏิบัติวิชาชีพในรูปแบบสำนักงานยังไม่ปรากฏชัดเจน เป็นเพียงการรับงานส่วนตัวของสถาปนิกในหน่วยงานราชการเหล่านี้ ในส่วนของกฎหมายหรือข้อระเบียบควบคุมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติวิชาชีพมีเพียงระเบียบและมาตรฐานการประกอบวิชาชีพจากสมาคมสถาปนิกสยามฯ เท่านั้น และไม่มีเกณฑ์มาตรฐานค่าบริการวิชาชีพที่แน่นอนแต่อย่างใด

ช่วงเวลา พ.ศ. 2501-2516 ในช่วงเวลานี้สถาปนิกที่ประกอบวิชาชีพในหน่วยงานราชการยังไม่มี การเปลี่ยนแปลงมากนัก แต่ในส่วนของเอกชนเริ่มมีการจัดตั้ง

สำนักงานสถาปนิกขึ้นและถือเป็นรุ่นบุกเบิกในวิชาชีพสถาปัตยกรรม เช่น สำนักงานสถาปนิกเจน สกลธนารักษ์ ซึ่งเป็นธรรมเนียมนิยมในยุคนั้นว่าจะตั้งชื่อบริษัทตามชื่อของสถาปนิกเจ้าของสำนักงานและเป็นการทำงานแบบตัวคนเดียว ในช่วงปลายของช่วงเวลานี้เริ่มเปลี่ยนแปลงรูปแบบเป็นการทำงานเป็นทีมมากขึ้น พร้อมๆ กับการก่อตั้งสำนักงานสถาปนิกต่างชาติอันเนื่องมาจากการตั้งฐานทัพของสหรัฐอเมริกาในประเทศไทย

ในส่วนของกฎหมายควบคุมการปฏิบัติวิชาชีพได้มีการประกาศบังคับใช้พระราชบัญญัติวิชาชีพสถาปัตยกรรม พ.ศ. 2508 ขึ้นเมื่อวันที่ 14 ธันวาคม พ.ศ. 2508 เพื่อให้สถาปนิกมีความรับผิดชอบและมีจรรยาบรรณในการประกอบวิชาชีพ กฎหมายฉบับนี้ทำให้วิชาชีพสถาปนิกเป็นสาขาอาชีพที่มีการควบคุมจากทางราชการเป็นครั้งแรกและผู้ประกอบวิชาชีพต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุมจากคณะกรรมการควบคุมการประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรม หรือ ก.ส. ส่วนการดำเนินงานในสำนักงานสถาปนิกมักเป็นสำนักงานขนาดเล็กซึ่งบริหารงานแบบครอบครัวหรือสตูดิโอ แต่ในส่วนค่าบริการวิชาชีพยังคงไม่เป็นมาตรฐานเหมือนเช่นที่ผ่านมายุติ

ช่วงเวลา พ.ศ. 2517-2525 ระหว่างช่วงเวลานี้ในภาคราชการจะมีหน่วยงานสถาปนิกเป็นของตัวเอง และมีโครงการก่อสร้างขนาดใหญ่มากขึ้น ส่วนในภาคเอกชนจะเป็นการให้บริการจากสำนักงานสถาปนิกขนาดเล็กและขนาดกลางในรูปแบบองค์กรแบบบริษัทจากการรวมหุ้นระหว่างผู้ก่อตั้งและผู้บริหารระดับสูง หรือผู้ก่อตั้งถือหุ้นรายใหญ่รวมทั้งเจ้าของโครงการเป็นผู้ถือหุ้นด้วย นอกจากนี้ยังมีลักษณะการขยายบริษัทแบ่งเป็นบริษัทเล็กๆ ในเครือบริษัทขนาดใหญ่ รูปแบบของการให้บริการจะเพิ่มเติมการศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ และการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับข้อกำหนดในการปลูกสร้างอาคาร

ในช่วงนี้สถาปนิกบางกลุ่มได้เปลี่ยนมาปฏิบัติงานด้านบริหารงานก่อสร้างด้วยเช่นกัน และเป็นช่วงเวลาที่สำนักงานสถาปนิกเริ่มใช้คอมพิวเตอร์มาช่วยในการปฏิบัติงานมากขึ้น ในส่วนค่าบริการวิชาชีพถึงแม้จะมีการจัดทำ

เกณฑ์ค่าบริการวิชาชีพจากสมาคมสถาปนิกสยามฯ แต่สถาปนิกก็จะพบปัญหาการต่อรองค่าออกแบบจากลูกค้าและจากราชการให้ลดต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานค่าบริการวิชาชีพดังกล่าว

ช่วงเวลา พ.ศ. 2526-2537 ช่วงเวลาดังกล่าวนี้ถือได้ว่าวงการวิชาชีพสถาปัตยกรรมมีการขยายตัวขึ้นอย่างมากมาตามสภาพความเป็นไปทางเศรษฐกิจของประเทศไทย ขอบเขตการให้บริการวิชาชีพสถาปัตยกรรมขยายตัวเพิ่มเติมขึ้นอย่างมากมาตั้งแต่การเริ่มต้นศึกษาโครงการ การออกแบบ การบริหารงานก่อสร้าง การบริหารด้านอสังหาริมทรัพย์ และมีการเดินทางออกไปรับงานในต่างประเทศอีกด้วย งานในภาคเอกชนมีความต้องการสถาปนิกเป็นจำนวนมากจนเกิดภาวะสมองไหลจากภาคราชการสู่ภาคเอกชนจนในภาคการศึกษากำหนดให้วิชาชีพสถาปนิกเป็นสาขาขาดแคลนที่ต้องเร่งผลิตให้เท่าทันความต้องการของตลาดแรงงาน ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษาและการปฏิบัติวิชาชีพของประเทศไทยในปัจจุบันเช่นกัน

สำหรับรูปแบบการให้บริการสถาปนิกได้ผันมาจัดตั้งบริษัทควบคุมงานและบริหารงานก่อสร้างกันมากขึ้นอันเนื่องมาจากความต้องการของตลาดอสังหาริมทรัพย์ดังกล่าวแล้ววงการวิชาชีพสถาปัตยกรรมถือได้วามมาถึงยุคเฟื่องฟูถึงขีดสุด ดังจะเห็นได้จากจำนวนบริษัทสถาปนิกที่ขึ้นทะเบียนกับสมาคมสถาปนิกสยามฯ มีสูงถึงกว่า 200 บริษัท (และไม่เคยปรากฏจำนวนบริษัทจดทะเบียนสูงมากเท่านี้มาจนถึงปัจจุบัน) และมีองค์กรที่มีบุคลากรในบริษัทตั้งแต่ 10 คนไปจนถึง 200 คนเศษ แต่อย่างไรก็ตามด้วยเงื่อนไขทางการตลาดและการแข่งขันด้านเวลาทำให้มีคำกล่าวจากคนในวงการวิชาชีพว่า งานออกแบบและก่อสร้างในช่วงเวลาดังกล่าวนี้ดูจะด้อยคุณภาพไปจากอดีตที่ผ่านมา ในส่วนของค่าบริการวิชาชีพในภาพรวมของวงการจัดว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ดีขึ้น ถึงแม้ว่าจะยังไม่เป็นไปตามเกณฑ์ของสมาคมสถาปนิกสยามฯ ก็ตาม

ช่วงเวลา พ.ศ. 2538-2543 เป็นช่วงเวลาที่ประเทศไทยเริ่มเข้าสู่ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำอันเนื่องมาจากวิกฤติการณ์ “ต้มยำกุ้ง” ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา งานในภาคราชการ ในวงการธุรกิจก่อสร้างและอสังหาริมทรัพย์ชะลอตัวลงหรือล้มเลิกโครงการกันไปอย่างมากมาย บริษัทพัฒนาที่ดินหลายบริษัทปิดตัวลงพร้อมกับการว่างงานของสถาปนิก รวมทั้งการลดจำนวนพนักงาน หรือ Layoff บุคลากรในสำนักงานสถาปนิกหลายต่อหลายแห่ง สำนักงานสถาปนิกจำนวนมากต้องปิดตัวเองลงพร้อมกับการตงงานของสถาปนิกจำนวนมาก ทำให้เกิดสภาวะสถาปนิกล้มตลาดอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน บริษัทสถาปนิกจำนวนมากต้องปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กร

ไปจนถึงรูปแบบการทำงาน ไม่ว่าจะเป็นการลดเงินเดือนและลดวันทำงาน และเปลี่ยนการให้บริการงานออกแบบเป็นการควบคุมงานก่อสร้าง การบริหารโครงการ หรือออกไปหางานจากประเทศเพื่อนบ้าน

นอกจากนี้ สังคมวิชาชีพได้แสดงให้เห็นสถาบันการศึกษา รับทราบว่ามีสาขาวิชาชีพสถาปัตยกรรมมีใช้สาขาวิชาชีพขาดแคลนบุคลากรอีกต่อไปจนทำให้สถาบันต่างๆ ได้เริ่มต้นปรับเปลี่ยนหลักสูตรให้สอดคล้องกับสถานการณ์ เช่น การเปิดการเรียนการสอนในการรับบัณฑิตเข้าศึกษามากขึ้น การสร้างองค์ความรู้เพื่อนำไปสู่ความชำนาญเฉพาะทางมากขึ้น เช่น เทคโนโลยีอาคาร และการจัดการทางสถาปัตยกรรม เป็นต้น ในช่วงปลายของยุคสมัยนี้บุคคลสำคัญในวงการวิชาชีพหลายท่าน อาทิ คุณมนตรี ตั้งพานิช คุณนิธิ สถาปิตานนท์ คุณยอดเยี่ยม เทพธรรานนท์ คุณนคร ศรีวิจารย์ ฯลฯ ได้ร่วมแรงร่วมใจกันผลักดันให้เกิดการบริหารจัดการและการกำกับดูแลการปฏิบัติวิชาชีพจากคนในวิชาชีพด้วยกันเองอย่างอิสระในรูปแบบสถาปนิกสภาขึ้น เพื่อแทนที่การกำกับดูแลจากรัฐบาลผ่านคณะกรรมการ ก.ส. ดังนั้น ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่มาของความพยายามยกร่างกฎหมายดังกล่าวจากตัวแทนผู้ประกอบการวิชาชีพเพื่อนำเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎร และผู้นำรัฐบาลมาเป็นเวลายาวนานและต่อเนื่องผ่านการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลหลายสมัย เพื่อให้ผู้มีอำนาจที่เกี่ยวข้องเห็นความสำคัญของวิชาชีพและกฎหมายฉบับนี้ที่มีต่อสังคมไทย จนสามารถประกาศบังคับใช้พระราชบัญญัติสถาปนิกดังกล่าวได้สำเร็จในวันที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2543

ช่วงเวลา พ.ศ. 2544-ปัจจุบัน จากจุดตกต่ำในวงการวิชาชีพสถาปัตยกรรมได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิชาชีพหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นจำนวนสำนักงานสถาปนิกและผู้ประกอบวิชาชีพในวงการวิชาชีพที่ลดน้อยลงอย่างเห็นได้ชัด สถานการณ์การว่างงานสถาปนิกมีปริมาณงานไม่สอดคล้องกับจำนวนสำนักงานและปริมาณสถาปนิกที่มีอยู่เดิม การแข่งขันในวิชาชีพมีความเข้มข้นมากขึ้นพร้อมๆ กับการขยายโอกาสการให้บริการวิชาชีพไปยังต่างประเทศในแถบตะวันออกกลาง จีน และประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียงของสำนักงานสถาปนิกขนาดกลางและขนาดใหญ่ และผนวกกับผลกระทบต่อเนื่องมาจากการเปิดการเรียนการสอนสถาปัตยกรรมในหลายสถาบันการศึกษา ทำให้มีจำนวนบัณฑิตสถาปนิกใหม่ที่ถูกผลิตเข้าสู่ตลาดแรงงานเป็นจำนวนสูงถึงเกือบ 2,000 คนในแต่ละปี แต่อย่างไรก็ตามด้วยเงื่อนไขในการสอบรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพฯ และความต้องการประกอบอาชีพที่มีความหลากหลายมากกว่างานสถาปัตยกรรมเพียงอย่างเดียว ทำให้จำนวนสถาปนิกใหม่ที่สอบผ่านได้รับใบอนุญาตฯ ในแต่ละปีมีจำนวนเพียงประมาณ 900-1,000 คนเศษ

ในส่วนขององค์กรวิชาชีพเมื่อประกาศบังคับใช้พระราชบัญญัติสถาปนิกในปี พ.ศ. 2543 แล้ว ทำให้วิชาชีพสถาปัตยกรรมมีสาขาวิชาชีพที่เกี่ยวข้องหรือถูกควบคุมเพิ่มมากขึ้น อันได้แก่ สถาปัตยกรรมหลัก ภูมิสถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมผังเมือง และสถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องและจำเป็นในการสร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรมทั้งสิ้น นอกจากนี้ในช่วงเวลาปัจจุบันวิชาชีพสถาปัตยกรรมยังมาถึงจุดเปลี่ยนสำคัญอีกครั้งกับนโยบายการเปิดเสรีทางการค้าธุรกิจบริการที่จะมีผลบังคับใช้ ทำให้วงการวิชาชีพต้องพิจารณาผลกระทบจากการปฏิบัติวิชาชีพข้ามชาติของสถาปนิกทั้งจากประเทศตะวันตกและในภูมิภาคอาเซียน อันเนื่องมาจากข้อตกลงสถาปนิกอาเซียน ปัจจัยเหล่านี้เป็นเหตุให้องค์กรวิชาชีพและผู้ประกอบวิชาชีพต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงานในระดับเท่าเทียมกับมาตรฐานสากลมากยิ่งขึ้น ควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะด้านภาษาต่างประเทศ

จุดเริ่มต้นของเล็ก...พริกขี้หนู รูปแบบการปฏิบัติวิชาชีพในยุคสมัยปัจจุบัน นอกเหนือจากการปฏิบัติงานในภาครัฐ หรือเอกชนในสำนักงานสถาปนิกตามรูปแบบที่ผ่านมาแล้ว สถาปนิกและผู้ประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมยังมีโอกาสไปปฏิบัติงานในหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ และองค์กรมหาชนเกิดใหม่หลายต่อหลายแห่ง และด้วยเหตุที่บัณฑิตสถาปัตยกรรมแต่ละปีมีจำนวนมากเกินความต้องการของตลาด เราจึงพบว่าในช่วงเวลา 4-5 ปีที่ผ่านมาบัณฑิตสถาปัตยกรรมเหล่านี้ได้ผันตัวเองไปปฏิบัติงานในลักษณะอื่นๆ กันมากขึ้น โดยเฉพาะในสายงานที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์อื่นๆ โดยอาศัยจุดแข็งทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของตนเอง เช่น งานออกแบบ Graphic งานออกแบบและพัฒนาเว็บไซต์ งานในแวดวงบันเทิง เป็นต้น

แนวโน้มด้านรูปแบบการปฏิบัติวิชาชีพที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัดนี้จะเห็นได้จากการสถาปนิกและผู้ประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมรุ่นใหม่บางส่วนมักมีความพึงพอใจกับการประกอบวิชาชีพอิสระมากขึ้น โดยไม่เห็นความจำเป็นของการปฏิบัติงานประจำในสำนักงานหรือหน่วยงานแต่อย่างใด แนวโน้มเหล่านี้อาจเป็นผลมาจากทั้งความต้องการในตลาดที่มีจำกัดดังกล่าวแล้ว ยังมีเหตุผลสำคัญจากการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศระบบเครือข่ายออนไลน์ที่ทันสมัยมากขึ้น ทำให้การติดต่อสื่อสารระหว่างกันทำได้โดยง่ายโดยไม่จำเป็นต้องพบปะกันเหมือนการ

ติดต่อแบบเดิมๆ นอกจากนี้ ด้วยพฤติกรรมปัจเจก รักสันโดษ รักอิสระ มีความเป็นตัวของตัวเองสูง และความถนัดในการปฏิสัมพันธ์ในเครือข่ายสังคมเสมือน (Virtual) มากกว่าสังคมจริงของคนรุ่นใหม่ เหล่านี้ คนรุ่นใหม่จึงรู้สึกอึดอัดกับการปฏิบัติงานตามกรอบเวลา และกฎระเบียบของสำนักงานต่างๆ และมีความพึงพอใจกับการปฏิบัติงานอย่างอิสระในที่พักของตนเอง หรือสถานที่อื่นๆ ตามที่ตนเองสะดวกโดยไม่ต้องมีผู้ควบคุมแต่อย่างใด

จากแนวโน้มพฤติกรรมในสังคมดังกล่าว รูปแบบการปฏิบัติงานหรือการบริหารจัดการสำนักงานสถาปนิกที่สอดคล้องกับพฤติกรรมแห่งยุคสมัยของบุคคลเหล่านี้ (ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นตรงข้ามกับความต้องการสถาปนิกในตลาดงานและลูกค้า) ควรพิจารณาการบริหารจัดการให้คนรุ่นใหม่เหล่านี้สามารถปฏิบัติงานและใช้ชีวิตอย่างอิสระได้ตามวิถีเดิมของเขาโดยไม่จำเป็นต้องมีสถานที่หรือสำนักงานที่ชัดเจนเหมือนในอดีตอีกต่อไป และพิจารณาใช้ศักยภาพจากเทคโนโลยีในการบริหารจัดการแบบออนไลน์ ไม่ว่าจะเป็นการนัดหมายประชุมด้วยระบบ Mail หรือ Push-mail การส่งแบบ ตรวจสอบและแก้ไขงานผ่านเครือข่ายสารสนเทศ การประชุมผ่าน Webcam เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นวิธีการบริหารจัดการเครือข่ายผู้ประกอบวิชาชีพอิสระเหล่านี้ให้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพได้ร่วมกันโดยไม่สูญเสียความเป็นอิสระของตนเอง

วิธีการดังกล่าวนี้สามารถลดต้นทุนในการบริหารจัดการองค์กรที่ไม่จำเป็นต้องไปได้อย่างมากมาย โดยเฉพาะงานธุรการบัญชี ฯลฯ ทำให้สอดคล้องกับค่าบริการวิชาชีพที่เครือข่ายเล็กๆ แต่มีความอิสระในตนเองเหล่านี้ได้รับและเพียงพอต่อการดำเนินชีวิตของผู้เกี่ยวข้องแต่ละคนได้ รูปแบบสำนักงานและการปฏิบัติงานในลักษณะนี้ถือเป็นแนวคิดและแนวโน้มในการบริหารจัดการองค์กรรูปแบบใหม่ในภาวะวิกฤติเศรษฐกิจ หรือ “เล็ก...พริกขี้หนู” ซึ่งเกิดขึ้นจากการรวมตัวอย่างอิสระของเครือข่ายผู้ประกอบวิชาชีพตัวเล็กๆ หลายต่อหลายคนตามความถนัดและความสมัครใจ แต่หากมีระบบกำกับดูแลที่มีประสิทธิภาพ ความมุ่งมั่นในการสร้างสรรค์ผลงานที่เป็นเลิศ และการปฏิบัติตามหน้าที่รับผิดชอบอย่างเต็มที่ คนตัวเล็กๆ หรือ “เล็ก...พริกขี้หนู” เหล่านี้ ย่อมสร้างผลงานสถาปัตยกรรมที่ดี มีคุณภาพได้ไม่ด้อยไปกว่าองค์กรสำนักงานขนาดกลางหรือขนาดใหญ่ แม้แต่น้อย **ACT**

ที่มาข้อมูล

ผุสดี ทิพทัส. ช่างฝรั่งในกรุงสยาม. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ

ผุสดี ทิพทัส. สถาปนิก สถาปัตยกรรม. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ

สุนิฉ กิตติอำพน. สถาปนิก แนวทางสู่ประชาธิปไตยในการประกอบวิชาชีพในสหประชาชาติใหม่. เอกสารวิชาการส่วนบุคคล หลักสูตร การเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยสำหรับนักบริหารระดับสูง รุ่นที่ 4, สถาบันพระปกเกล้า, กรุงเทพฯ, 2543.

คู่มือสถาปนิก 2547. สมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์, กรุงเทพฯ, 2547.

รัชต์ ชมภูนิช. รู้จัก...สถาปนิก. สมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์, กรุงเทพฯ, 2549.